

Uz temu

Tematski dio ovoga broja Društvenih istraživanja čine četiri rada, na temelju podataka za Hrvatsku iz Međunarodnoga projekta EVS. European Values Study projekt je s dugom prošlošću i velikim značenjem za kvantitativnu komparativnu metodologiju društvenih znanosti. Zamišljen kao projekt u kojem bi se pokušale ocrtati vrijednosne konstante u svim europskim društvima, počeo je 1980. godine. Pregled teorijskih koncepata vrijednosti i dotadašnjih istraživanja i kvalitativna analiza zasnovana na metodi fokusnih grupa upotrijebljena je u konceptualizaciji anketnog istraživanja, koje je provedeno 1981. u deset zemalja Zapadne Europe. Anketni upitnik obuhvatio je niz pokazatelja koji su se odnosili na odnos prema raznim aspektima života i rada, socijalnu snošljivost i povjerenje, religioznost, odnos prema braku i obitelji, političke stavove i moralnost, društvenu solidarnost i demografske deskriptore ispitanih osoba. U idućim godinama još 16 zemalja diljem svijeta provelo je svoja nacionalna istraživanja istim anketnim upitnikom, kako bi se ono usporedilo s početnih deset zemalja.

U sljedećim valovima empirijskoga prikupljanja podataka, koji su se provodili u vremenskim razmacima od devet godina, anketni je upitnik dopunjavao novim temama, ali je sačuvao velik broj varijabli upotrijebljenih u prvom prikupljanju podataka i time omogućio vremensku usporedbu kojom bi se mogla opisati dinamika razvojnih promjena europskih zemalja s kraja 20. i početka 21. stoljeća. U novim valovima prikupljanja podataka broj zemalja sudionica rastao je 1990. godine sa 10 na 33 zemlje (uključujući SAD i Kanadu), 33 zemlje 1999./2000. bez izvaneuropskih zemalja, a 2008. obuhvatio je 44 zemlje od Atlantika do Kavkaza, predstavljajući time najobuhvatniji projekt istraživanja vrijednosti europskoga prostora. Uz to valja napomenuti da se World Values Survey izdvojio kao zaseban projekt 1995., provodeći svoje empirijsko prikupljanje podataka od te godine također u pravilnim desetogodišnjim razmacima i ulazeći u međurazdoblje između prikupljanja podataka Europske studije vrijednosti.

Projekt je, kao i cijela komparativna znanost, napredovao u metodološkom pogledu, pridonoseći razvoju komparativne metodologije, strategija testiranja invarijantnosti i hijerarhijskoga modeliranja te općenito spoznajama o mogućnostima komparacije u multinacionalnim projektima. Stoga je i posebnost četvrtoga vala EVS-a proizašla iz uočenih nedostataka prethodnih valova, pa sada uključuje puno probabilističko uzorkovanje u svim zemljama obuhvaćenima projektom i vrlo opsežnu proceduru verifikacije sadržajne valjanosti prijevoda upitnika na nacionalne jezike, kojom bi se trebalo smanjiti odstupanje rezultata istraživanja zbog metodoloških propusta. No osim razvoja metodologije, projekt je povećao i utjecaj društvenih znanosti na upravljačku praksu u mnogim zemljama, ali i pridonio povećanju integracije Europske unije kao skupa raznorodnih nacija i kultura koje se mogu integrirati jedino razumijevanjem osobitosti i poštivanjem različitosti.

Hrvatska u projektu sudjeluje od 1999. godine projektom Europska studija vrednota, što ga na Katoličkom bogoslovnom fakultetu vodi prof. dr. Josip Balaban, a od 2007. integriran je u znanstveni program Hrvatske vrijednosti u komparativnom kontekstu, koji koordinira prof. dr. Ivan Rimac. No kako projekt obuhvaća znatno širi opseg tema, oko njega se okupilo mnogo više suradnika s raznih područja društvenih znanosti. Iako je u odnosu na ukupnu povijest ovoga projekta hrvatsko sudjelovanje relativno kratko, anketno mjerenje provedeno

2008. označilo je ulazak u razdoblje u kojem, napokon, imamo priliku ne samo uspoređivati se s drugim europskim zemljama nego i provjeriti koje su društvene promjene nastupile od završetka Domovinskog rata do danas i jesmo li i u kojoj mjeri u mirnodopskim uvjetima napredovali. Ova vremenska komparacija čini se posebno važnom jer opisuje razdoblje pristupanja Europskoj uniji, koje je trebalo intenzivirati društvene reforme. Stoga će komparacije koje su omogućene ovim istraživanjem moći pokazati kakve su i kolike promjene hrvatskoga društva.

Radovi obuhvaćeni ovim brojem Društvenih istraživanja tek naznačuju sve bogatstvo tema i pristupa, koje će se tek pojaviti s novim analizama. U ovoj fazi međunacionalno uspoređivanje još nije moguće, jer nije završio vrlo opsežan posao integracije nacionalnih podataka u zajedničku bazu, ali radovi koji se pojavljuju u ovom broju ipak pokazuju kakve se sve teme i koji pristupi – komparativni ili kontemporalni – mogu očekivati od analize empirijskih podataka ovoga projekta.

Ivan Rimac